

کارگاه آموزشی

کیفیت در سیستم‌های دانشگاهی:

فرایند ارزیابی و ارتقاء مستمر آن

(بخش سوم)

عباس بازرگان

استاد پیشکسوت سنجش و تحقیقات آموزشی

دانشگاه تهران

کارگاه توسعه حرفه ای اعضای هیات علمی

ششم مردادماه ۱۴۰۵

در جلسه سوم کارگاه آموزشی
۵ سوال مربوط به کیفیت مطرح می شود،
پاسخ های شرکت کنندگان مورد توجه قرار می گیرد و
مجری کارگاه با استفاده از نظر های بیان شده ، به پاسخ
سوالها می پردازد .
سوال ها به شرح زیر می باشند:

۵ سوال مرتبط با کیفیت در دانشگاه تهران

- ۱- سه ویژگی یک نظام دانشگاهی با کیفیت چیست؟
- ۲- سه ویژگی یک برنامه درسی با کیفیت را بیان کنید و بحث نمائید؟
- ۳- سه ویژگی که یک نظام دانشگاهی را متمایز و برجسته می‌کند را فهرست کرده و استدلال خود را بیان نمائید.
- ۴- اگر قرار باشد شما یک عنصر را در نظام آموزش عالی دانشگاه تهران تغییر دهید که کیفیت آن افزایش یابد، آن عنصر چیست؟ آیا می‌توان این عنصر را بلافاصله تغییر داد؟ اگر نه چه عواملی مانع آن است؟
- ۵- به نظر شما دانشگاه تهران چه برنامه‌ای را برای آینده مورد نظر قرار دهد تا کیفیت آن از وضعیت موجود به مطلوب نزدیک تر شود؟

از سیستم ارزیابی کیفیت در دانشگاه تهران چه انتظاراتی وجود دارد؟

The successfully implemented quality assurance system , at the UT, will provide information:

- **to assure** the quality of its activities (**accountability**) and
- to provide advice and recommendations on how it might **improve** what it is doing (**enhancement**).

۱- سه ویژگی یک نظام دانشگاهی با کیفیت چیست؟

آنها را فهرست کنید و استدلال خود را بیان نمائید.

سه ویژگی یک نظام دانشگاهی با کیفیت : با توجه به تعریف کیفیت

دانشگاه با کیفیت دانشگاهی است که:

- ۱- نخست استانداردهای آموزش عالی را در حد مطلوب رعایت کرده باشد/ یا **رسالت و هدفهای خود** را آشکار بیان کرده و در راستای تحقق آن ها حرکت کرده باشد؛
- ۲- **کوشش های خود** را در راستای استانداردها و یا تحقق هدفها **برنامه ریزی و اجرا کرده باشد؛**
- ۳- ساختاری منسجم برای **ارزیابی کیفیت و اقدام برای بهبودی آن** در ساختار مدیریتی دانشگاه ایجاد کرده و آن را با استفاده از **ارزیابی درونی و برونی** مورد استفاده قرار داده باشد.

بر اساس تعریف کیفیت (ادامه)

برای مثال:

”طبق استاندارد های آموزش عالی در جامعه کشورهای اروپائی (EGS)،

ENQA(2015). **S**tandards and **G**uidelines for Quality Assurance in the **E**uropean Higher Education Area (**ESG**). Brussels, Belgium.

دانشگاه با کیفیت، **استانداردهای** زیر را رعایت می کند:

بخش یکم: **ارزیابی درونی**

بخش دوم: **ارزیابی برونی**

علاوه بر آن، به جنبه های زیر نیز توجه می کند:

-sustainability

-transparency and accountability

استانداردهای بخش یکم (ارزیابی درونی)

جامعه کشورهای اروپایی

- 1.1 .Policy for Quality Assurance
- 1.2. Design, approval, ongoing monitoring and periodic review of programs
- 1.3. **Student-Centered-Learning**, Teaching and Assessment (enabling flexible learning paths and supporting lifelong learning;)
- 1.4. **Student Admission, Progression, Recognition, and Certification**
- 1.5. Teaching Staff
- 1.6. **Learning environment**
- 1.7. Information (for effective)Management
- 1.8. Public Information(about their activities and outcomes based on QA)
- 1.9. Cyclical External Quality Assurance

استانداردهای بخش دوم (ارزیابی برونی)

جامعه کشورهای اروپایی

2.1. Addressing **effectiveness of the internal quality assurance** processes for learning and teaching;

2.2. Designing methodologies **fit for purpose**;

2.3 Implementing **processes of the EQA**(including the following specific activities:

- review of the **report of a self-assessment**,
- in-person **site visit** by peer reviewers , including stakeholder interviews, to ensure input from various perspectives,
- a report resulting from the external assessment by peer reviewers;
- a consistent follow-up ;

2.4. Peer-reviewers;

2.5. Reporting.

هسته اصلی کیفیت دانشگاهی ، یادگیری دانشجویان است،
اما، چگونه حاصل می شود:

Quality is mainly :

a result of the **interaction between:**

- **teachers,**
 - **students and**
 - **the institutional learning environment,**
- as well as with external stakeholders and society as a whole.

در صورتی که در سطح ملی استاندارد درسترس نباشد،

رسالت و هدفهای نهاد مورد ارزیابی به عنوان معیار استفاده می شود:

بنابراین، قبل از آغاز فرایند ارزیابی :

✓ باید رسالت و هدفهای نهاد مورد ارزیابی مشخص شوند
یا

✓ با مراجعه به افراد (ذی ربط، ذینفع، ذی نفوذ و ذی علاقه)
رسالت و هدفهای بالقوه نهاد (موسسه/برنامه) شناسائی و
براساس آنها ارزیابی انجام شود.

مرکز ارزیابی کیفیت دانشگاه در حال حاضر، ارزیابی را چگونه انجام دهد؟ **توجه به پیشینه سه دهه ارزیابی در ایران و استفاده از :**

ترکیب عوامل، ملاک ها و نشانگرهای ارزیابی درونی در الگوی بومی ۱۳۷۶-۱۳۹۶

(به جز عامل ۴ و ۶)

عوامل ارزیابی	تعداد ملاک ها	تعداد نشانگرها
۱- حذف برنامه و سازماني	۱۰	۲۴ (۴۴%)
۲- هيات علمي	۴	۹
۳- دانشجويان	۳	۸
۴- دوره ها و برنامه هاي درسي و آموزشي	۴	۱۰
۵- فرايند پايدي-جايگيري	۴	۹
۶- دانش آموزان	۳	۷
جمع	۲۸	۷۷

این دسته عناصر می تواند حذف شود. چرا؟

این دسته عناصر نیز می تواند حذف شود. چرا؟

(بازرگان و همکاران، ۱۳۸۶)

۲. سه ویژگی یک برنامه درسی با کیفیت را بیان کنید و بحث نمائید؟

کیفیت برنامه درسی را باید
با توجه به سه جنبه ارزیابی کرد:

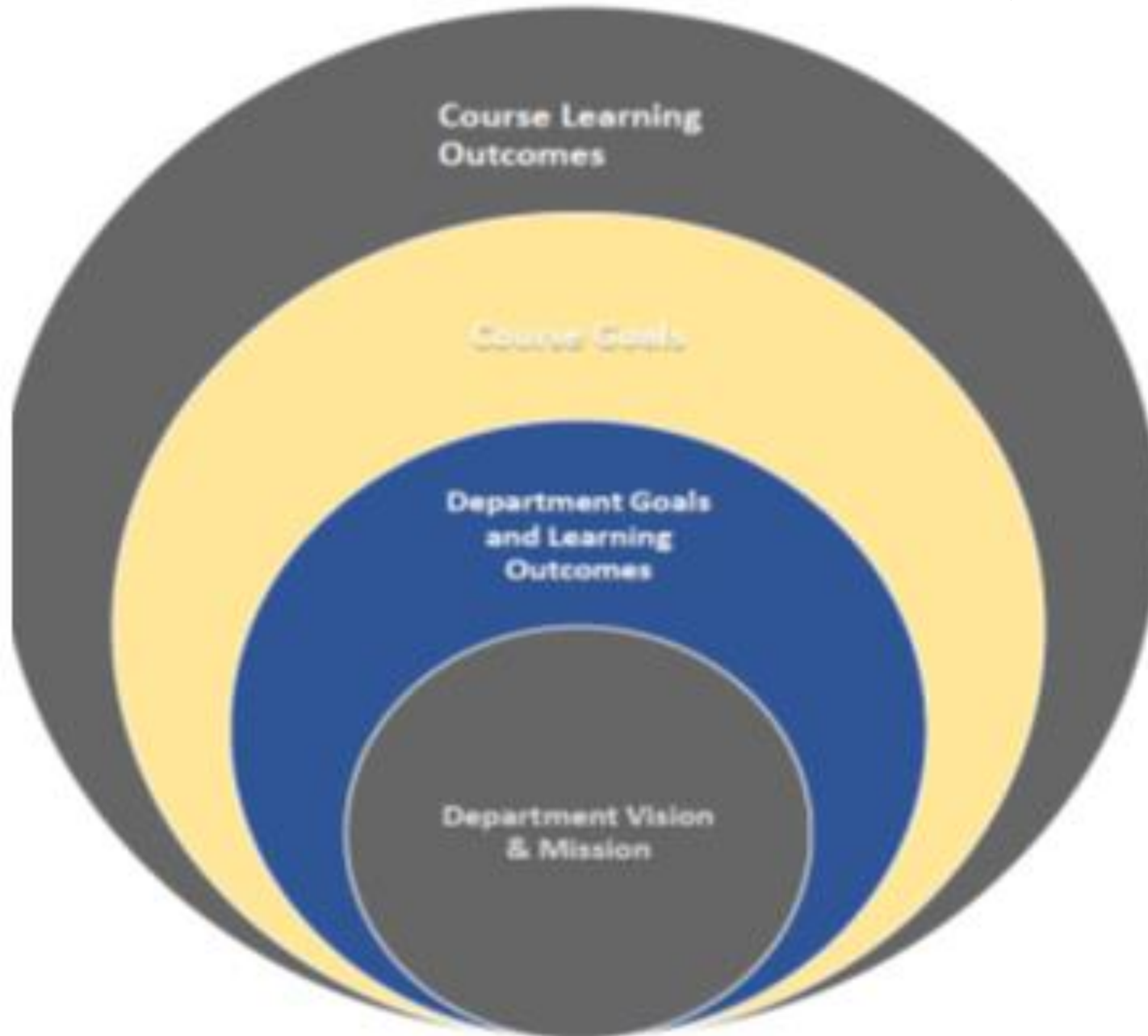
۱. برنامه درسی مصوب (approved):

- ۱-۱- بیان پیامدهای یادگیری و رابطه آنها با مباحث و سرفصل درس
- ۱-۲- راهبردهای یاددهی-یادگیری مناسب در راستای یادگیری مداوم
- ۱-۳- شیوه های مناسب سنجش آموخته های

۲. برنامه درسی اجرا شده (implemented)

۳. برنامه درسی کسب شده (attained)

۱-۱- پیامدهای یادگیری و رابطه آن با رسالت دانشکده و گروه آموزشی

رابطه چشم انداز و
رسالت دانشکده با:
- اهداف و پیامدهای یادگیری
گروه آموزشی
- اهدافی خانی برنامه درسی
گروه

اجزای فرایند مطلوب در تدوین یک برنامه درسی و جایگاه پیامدهای یادگیری در آن

1. Course Basic Facts
2. Course Description (*prerequisites if any*)
3. Course Description in University Catalogue
4. General Instructional Objectives (*Optional*)
5. Student (Specific) Learning Outcomes
6. Course Resources
7. Student Assessment
8. Course Policies
9. Course Outline/Topics

ویژگی های بیان مطلوب یک پیامد یادگیری (SMART)

در پایان دوره آموزشی شما:

1. Student centered

(۱) یادگیرنده

2. Measurable

(۲) طول ۱۰ متر را

3. Action oriented

(۳) در استخر ۸X۱۵ متری شنا می کند

4. Relevant

(۴) و به روش قورباغه ای این طول را

5. Time-bound

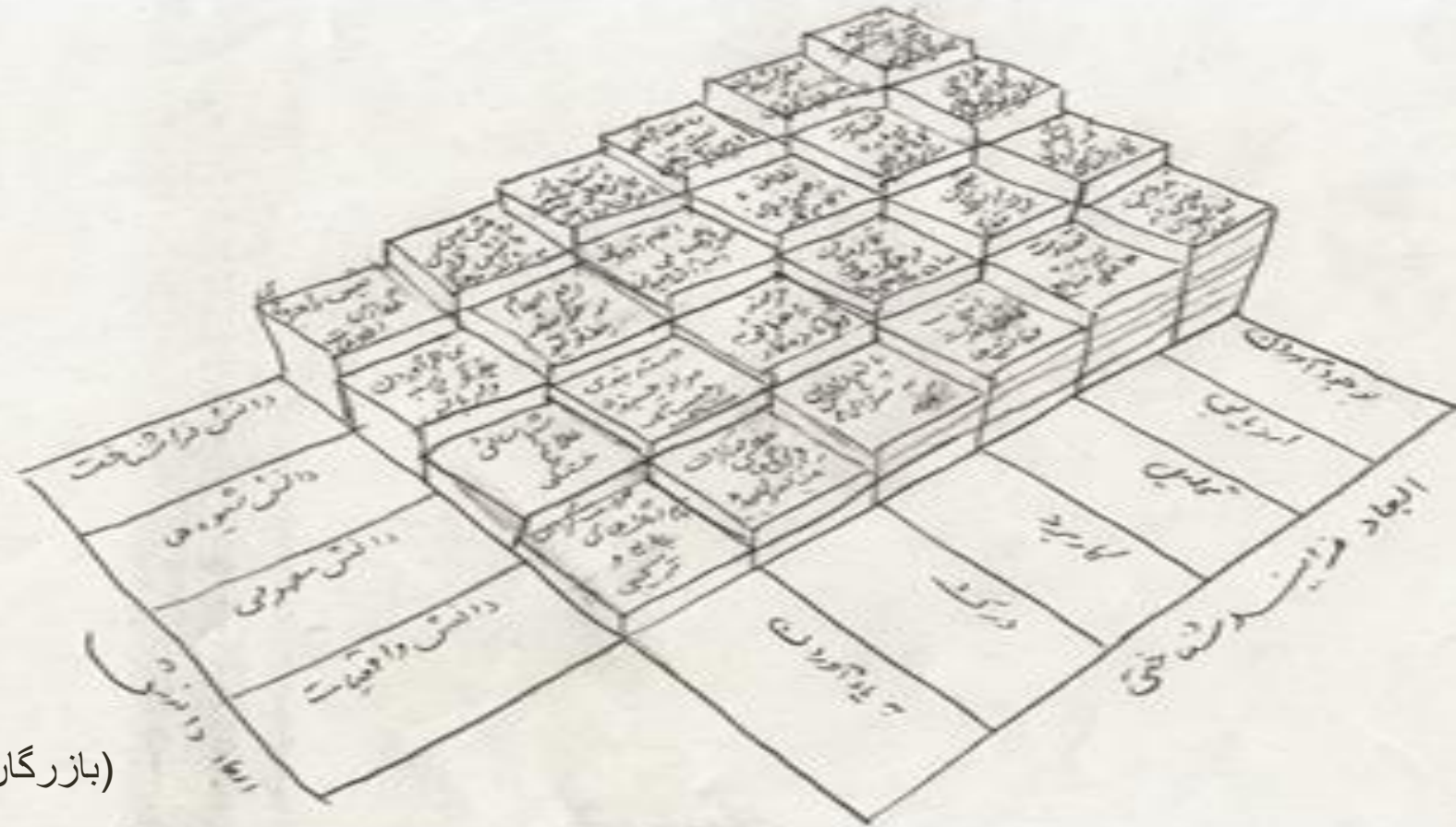
(۵) در ۲ دقیقه می پیماید.

۱-۲- راهبردهای یاددهی-یادگیری مناسب در راستای یادگیری مداوم

- توجه به ابعاد دانش و رابطه آن با ابعاد فرایند شناختی (بازرگان و همکار، ۱۳۹۶ ص ۲۰۸)؛
- انتخاب راهبردهای یاددهی-یادگیری مناسب؛
- بحث در باره افق های بلند پروازنه و چالش برانگیز؛
- عرضه مفاهیم ، اصول و شیوه ها به طور در هم تنیده و مرتبط با پیامدها؛
- استفاده از مواد و منابع درسی چاپی و الکترونیکی در سطح مناسب.

./...

ابعاد دانش و رابطه آن با ابعاد فرایند شناختی

(بازرگان و همکار، ۱۳۹۶ ص ۲۰۸)

شکل ۴-۷. نمودار چیدمانی شناختی برحسب ابعاد فرایند شناختی و ابعاد دانش
(بنیاد، ۱۳۹۲، ۲۰۱۲)

۳. برنامه درسی کسب شده

- سنجش به مثابه یادگیری (سنجش برای یادگیری/ و نه سنجش از یادگیری)؛
- خود-سنجی دانشجو و استفاده از پوشه عملکرد الکترونیکی؛
- استفاده از سنجش مستمر و بازخورد برای دستیابی به پیامدهای یادگیری.

۳- سه ویژگی که یک نظام دانشگاهی را متمایز
و برجسته می‌کند را فهرست کرده و استدلال
خود را بیان نمائید.

Factors influencing university reputation:

Reputation is shaped by a combination of factors:

- student-to-faculty ratio, instruction
- quality of **learning outcomes**,
- research achievements, and
- industry connections.

۱- آموزش

۲- پژوهش

۳- خدمات در ارتباط با
نیازهای جامعه

These elements can vary significantly between institutions, especially when comparing universities by program or region.

۴- اگر قرار باشد شما یک عنصر را در
نظام آموزش عالی دانشگاه تهران تغییر دهید
که کیفیت آن افزایش یابد، آن عنصر چیست؟
آیا می‌توان این عنصر را بلافاصله تغییر
داد؟ اگر نه چه عواملی مانع آن است؟

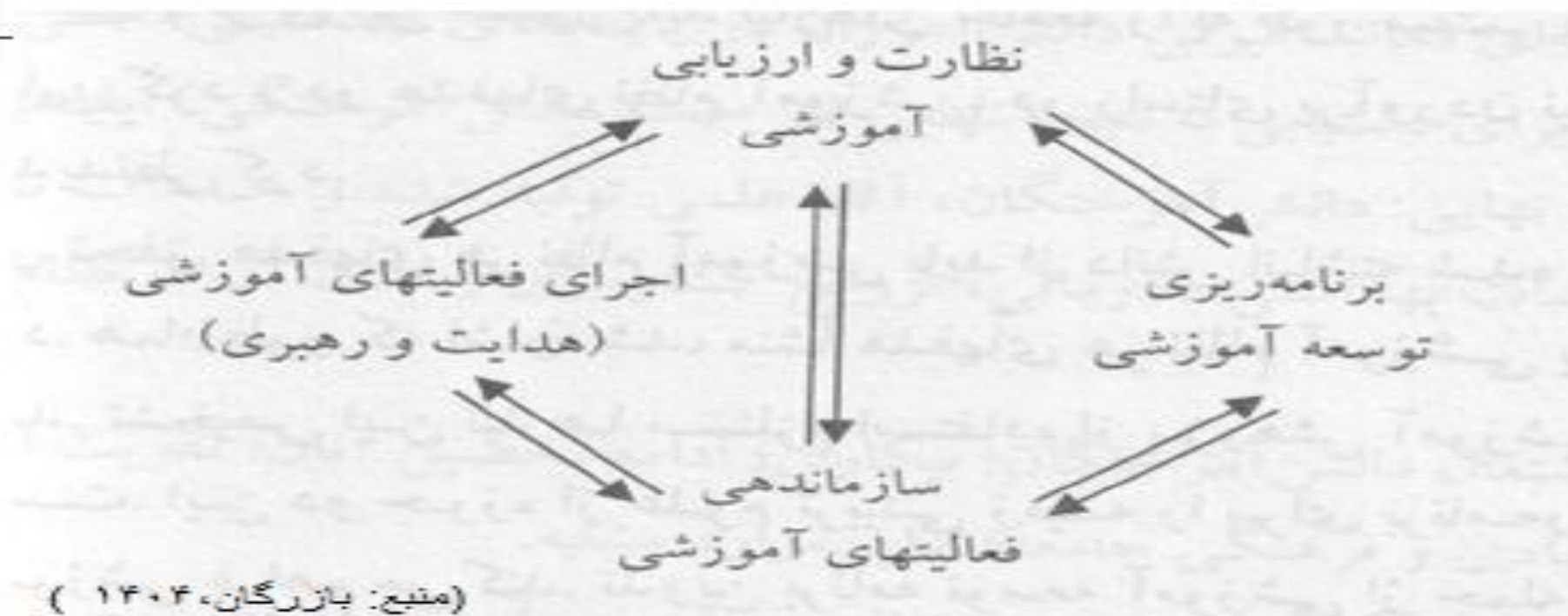
مدیریت میانی در نهاد های آموزشی در حدود ۵۰٪ از کیفیت نهاد آموزشی را تبیین می کند (بقائی، ۱۳۷۴).

با توجه به این واقعیت است که در الگوی بومی ارزیابی کیفیت
نشانگرهای سازمان و مدیریت بیشترین سهم (۴۴٪) را دارد (اسلاید ۱۹).

تغییر کدام عنصر در نظام دانشگاه تهران؟ «بهبود مدیریت میانی دانشگاهی»

مدیریت دانشگاهی و نقش نظارت و ارزیابی در آن

«نظارت و ارزیابی باید بر سایر کارکردهای مدیریت آموزش عالی اشراف داشته باشد»

کیفیت در سیستم های دانشگاهی: ارزیابی
وارثاء مستمران - دکتر بازرگان

تغییر کدام عنصر در نظام دانشگاه تهران؟

بهبود مدیریت دانشگاهی

Essential elements of effective **academic management**:

- Prioritizing students, towards success and create a truly meaningful learning experience;
- Empowering faculty , and
- Building a vibrant community.

بهبود مدیریت (ادامه)

Cultivate a culture of:

- Accountability and transparency in decision making,
- Managing budgets effectively,
- Explore new revenue streams,
- Seek strategic partnerships, and
- Invest in infrastructure and technology upgrades that support long-term sustainability.

بهبود مدیریت دانشگاهی (ادامه)

* Data-Driven Decision Making:

Gather and analyze data on student performance,

- Faculty satisfaction, and
- Resource utilization.

*Use insights to inform policies, optimize resource allocation, and track progress towards strategic goals.

*Agile and Efficient Governance:

- Streamline administrative processes,
- Embrace digital tools, and
- Empower middle management.

* Cultivate a culture of accountability and transparency in decision-making.

توسعه مهارت‌های مدیریت میانی

...

نتیجه گیری از اسلاید های قبلی... (اسلاید ۴):

حاصل سیستم ارزیابی کیفیت، فراهم آوردن اطلاعات
برای قضاوت و تصمیم گیری است؛

- براساس پژوهش های انجام شده و طرح های ارزیابی درونی اجرا شده در دانشگاه تهران می توان نتیجه گرفت ، یکی از عناصرنظام دانشگاه تهران که به طور جدی نیاز به بهبود دارد: **مهارت‌های مدیریت میانی** است.
- پیشنهاد به مرکز ارزیابی کیفیت دانشگاه: با همکاری «مرکز سیاستگذاری و نظارت آموزش های کاربردی و حرفه ای دانشگاه» دوره های **توسعه مدیریت دانشگاهی** برای تمام روسای دانشکده ها و مدیران گروه های آموزشی برگزار شود.

۵- به نظر شما دانشگاه تهران چه
برنامه‌ای را برای آینده مورد
نظر قرار دهد تا کیفیت آن از
وضعیت موجود به مطلوب
نزدیک تر شود؟

دانشگاه تهران: نماد آموزش عالی ایران

طبق نتایج یک پژوهش (بازرگان و حسینی، ۱۳۸۲)،

هیأت علمی دانشگاه تهران سه اولویت را در بالاترین سطح قرار می دهند:

- پرورش تفکر نقادانه
- تقویت مهارت های پژوهش علمی
- مهارت های اشتغال پذیری و کارآفرینی .

اما، جهان در **عصر هوش مصنوعی** مولد، با سرعتی غیر قابل پیش بینی به سوی دستیابی به «**جامعه ۵**» (اھلرز، ۲۰۲۴) به پیش می رود، بنابراین سه سوال می توان مطرح کرد:

- ۱- «دانشگاه پیشقراول کشور» به کدام مقصد در حرکت است؟
- ۲- چگونه می خواهد به مقصد برسد؟

و

- ۳- چگونه اطمینان می یابد که به مقصد نزدیک است و به آن خواهد رسید؟
- به امید آن که همکاران مرکز ارزیابی کیفیت دانشگاه، آمادگی داشته باشند تا در راستای پاسخ به سوال های فوق به دانشگاه یاری دهند تا تصمیم های مبتنی بر- شواهد را اتخاذ کند؟

منابع

- اهلرز، اولف-دانیل و همکار (۲۰۲۴). به سوی ایجاد دانشگاه آینده... ترجمه کاوه بازرگان (۱۴۰۳). تهران: نشر کتاب دیدآور.
- بازرگان، عباس (۱۴۰۵ الف). کیفیت سیستم‌های دانشگاهی: فرایند ارزیابی و ارتقاء مستمر آن (بخش نخست). پاور پوینت عرضه شده در کارگاه آموزشی توسعه حرفه ای اعضای دانشگاه، ۲۳ تیرماه ۱۴۰۵.
- بازرگان، عباس (۱۴۰۵ ب). کیفیت سیستم‌های دانشگاهی: فرایند ارزیابی و ارتقاء مستمر آن (بخش دوم). پاور پوینت عرضه شده در کارگاه آموزشی توسعه حرفه ای اعضای دانشگاه، ۳۰ تیرماه ۱۴۰۵.
- بازرگان، عباس؛ فراستخواه، مقصود (۱۳۹۶) *نظارت و ارزشیابی در آموزش عالی*. (چاپ نخست). تهران: سمت.
- بازرگان عباس، حسینی رسول (۱۳۸۲). ساخت و اعتباریابی اندازه گیری هدفهای دانشگاهی برای ارزیابی درونی گروه های آموزشی. *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، ۹ (۳): ۱-۲۶.
- بقائی، نعمت (۱۳۷۴). بررسی و طراحی الگوی مناسب برای اعتبار بخشی... پایان نامه کارشناسی ارشد (به راهنمایی دکتر بازرگان)، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی- دانشگاه تهران.